

29. YILDÖNÜMÜNDE

**15-16 HAZİRAN
İŞÇİ DİRENİŞİ**

"Ne geçmiş tükendi ne yarınlar"

KAMİL ATEŞOĞULLARI

Devrimci Maden Arama ve İşletme İşçileri Sendikası Yayını

SUNUŞ

1970 yılında, sermaye çevreleri ve onların güdümündeki sendikalar yasa değişiklikleriyle demokratik sendikacılığı ve DİSK'i boğmayı hedeflemişler, ancak buna rıza göstermeyen işçiler eylemleriyle gereken cevabı vermişlerdir.

15-16 Haziran, Türkiye İşçi Sınıfının sendikalaşma hakkını korumak için harekete geçtiği gün...

Aydınların Türkiye'de işçi sınıfı var mı, yok mu tartışmaları yaptığı bir dönemde elleri şalterlere uzanan işçiler, sendikal hak ve özgürlüklerine sahip çıkmak için omuz omuza sokağa çıkarak tartışmaları sonlandırmışlardır.

70'li yıllar dünyada Bağımsızlık, Demokrasi ve Sosyalizm mücadelesinin damgasını taşımaktadır. 68 gençliği dünyanın dört bir yanında güçlü bir muhalefet hareketi başlatmış, bundan işçi sınıfı ve köylülük de etkilenmişti. O dönemde ülkemizin değişik yerlerinde yoksul topraksız köylülerin başkaldırısı da buna örnektir.

O yıllarda güdümlü sendikacılığa karşı DİSK'te billurlaşan sınıf hareketinin boğulmak istenmesini, 15-16 Haziran işçi direnişi püskürtmüştür. Ta ki 12 Eylül 1980'e kadar.

Sendikasızlarla Türk-İş üyesi işçilerin DİSK'le birlikte koyduğu o büyük tepki, kendiliğinden gelişen bir hareket olarak değerlendirilemez. Dipten gelen bu dalganın demokratik bir yapıyla kucaklaşması, tabanın söz, yetki, karar ilkeleriyle donatılması ve sendikal demokrasinin tüm süreçlerde işletilmesi doğaldır ki böylesine bir mücadeleci kimlik yaratacaktır. DİSK'in sınıf içerisinde çekim merkezi olması, 12 Eylül yasalarına rağmen bugün bile hala mücadeleden yana bilinçli işçilerin tercihlerini DİSK'ten yana yapması ve bu uğurda başta işten atılmalar olmak üzere bedel ödemeyi göze almasının nedeni açıktır.

Bugün tek başına işçilerin sendikal örgütlenmelerinin cılızlığını, sınıf hareketinin geriliğini siyasetten soyutlayarak bir değerlendirme yapmak bizi sağlıklı bir sonuca götürmeyecektir. Öte yandan umutsuzluğa da yer yoktur. Her konjonktürel durum kendi alternatiflerini yaratacaktır. Yeter ki yaşananlardan ders alınsın, geçmişin miras ve mücadele geleneği geleceğe taşınsın.

15-16 Haziran işçi direnişini dayatan koşullar ülkemizde uzun yıllardır mevcut olmakla birlikte, gerek işçi sınıfının gerekse diğer toplumsal muhalefet güçlerinin donanımlı ve güçlü bir karşı koyuşa hazır olduğunu söylemek güçtür. Ama, "Sen bakma havanın durgunluğuna, derya dediğin uyur uyanır" sözünün de tarihsel bir gerçeğe tekabül ettiği bilinmektedir. **Kamil ATEŞOĞULLARI**'nın derlediği bu broşür, 15-16 Haziran işçi direnişini ve eylemlerini hatırlamak isteyenler için mütevazı bir kaynak oluşturmaktadır. Bu çabasından dolayı kendisine teşekkür ediyoruz.

Bu çalışmayı, başta 15-16 Haziran İşçi Direnişinde olmak üzere sınıf mücadelesinde kaybettiğimiz sınıf kardeşlerimizin anısına saygıyla ithaf etmek isteriz.

DEV.MADEN-SEN YÖNETİM KURULU

15 Haziran 1999

15-16 HAZİRAN ve DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Türkiye işçi sınıfı tarihinde önemli bir yeri olan 15-16 Haziran olaylarının üzerinden 29 yıl geçti. Gerçekten üzerinde durulması, düşünülmesi gereken önemli bir tarih... İKİ UZUN GÜN

15-16 Haziran'ı gerçekçi bir biçimde değerlendirebilmek için;

"15-16 Haziran Hareketi'ni nesnel gerçekliği içinde, doğru olarak değerlendirebilmek için o dönem, Dünya, Bölgemiz ve Türkiye'nin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, askeri vb. etkenlerini ayrıntılı incelemek gerekmektedir. 15-16 Haziran'a neden olarak yalnızca 274 ve 275 sayılı yasalarda işçi sınıfını ve DİSK'in hukuksal ve örgütsel varlığını hedef alan düzenlemeleri öne çıkarmak yanıltıcıdır..." (Gelenekten Geleceğe 15-16 Haziran / Sırrı Öztürk) görüş açısından hareket etmek gerekir.

Gelişen ve güçlenen toplumsal muhalefet hareketini ve bileşenlerini, toplumsal muhalefet hareketini oluşturan neden ve gelişmeleri bilmek gerek.

DİSK'i hangi gerek ve gerekçeler yarattı? DİSK kurulduktan sonraki gelişmeler ve DİSK'e karşı yürütülen çalışmalar ve çabalar nelerdir?

15-16 Haziran olaylarından işçi sınıfının kazanımları neler oldu? Neler, nereye kadar korundu?

Gelinen bu noktada kazanımı mı, kaybı mı kutluyoruz? Yaşasın 15-16 Haziran demeye hakkımız var mı?

Sorularına yanıt aramamız/vermemiz gerekiyor.

NEDEN DİSK

Türk-İş'in partiler üstü politika anlayışına karşı işçi tabanından ve konfederasyona bağlı sendikalardan karşı çıkışlar açık bir biçimde özellikle de 1965'li yıllardan itibaren artmaya başladı. Türk-İş'in uzlaşmacı, günü kurtarmacı, kendine bağlı direngen sendikal anlayış ve eylem koyan sendikalara karşı tutum alan yanlış politikaları, artık açıkça dile getirilmeye başlanmıştı.

Türk-İş'in partiler üstü politika anlayışına karşı çıkan sendikacılar, bu anlayışa karşı 7. Genel Kurulda eleştiri getirdiler. Eleştiri yapanlardan Yol-İş Başkanı Bekir Yenigün feci şekilde dövüldü. (Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi (4.cilt) / Sosyal-İş Yayınları) Bu sendikal anlayışa karşı işçi sınıfı içinden bir karşı çıkışın başlaması ve muhalefetin yükselmesi kaçınılmazdı. İçin için kaynayan bir hareket, sonunda Ocak/1966'da başlayan Paşabahçe grevi nedeniyle açığa çıktı. Türk-İş'e bağlı Petrol-İş, Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş ve Tez Büro-İş sendikaları da Paşabahçe grevini desteklemek için bir komite oluşturdular. Böylece Türk-İş yönetimi ile bu sendikalar arasındaki görüş farklılıkları ve anlaşmazlıklar açık bir çatışmaya dönüyordu. Aynı yılın Temmuz ayında ise Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş ve Gıda-İş Sendikaları, Sendikalar arası Dayanışma Konseyi (SADA) adı altında bir örgütlenmeye gittiler. (Kriz ve Sendikal Hareket / Seyfi Öngider)

Bunu, Türk-İş'in Petrol-İş, Kristal-İş, Maden-İş, Lastik-İş ve Basın-İş sendikalarını belli süreli olarak ihraç etme kararları izledi. Buna karşın sendikaların çalışmaları durmadı ve 17 sendika bir araya gelerek yeni bir konfederasyon kurma çalışmasını sürdürdüler.

13 Şubat 1967 Pazar sabahı kurucu sendikaların delegeleri akın akın en yeni giysileriyle Çemberlitaş Şafak sinemasına girmeye başladılar. Kuruluşu hazırlayanlar, sendikalarında çok başarılı olmuş işçilerdi. (Türkiye'yi Sarsan 2 Uzun Gün / Kemal Sülker)

Sonuçta, 13 Şubat 1967'de Türk-İş üyesi sendikalardan Maden-İş, Lastik-İş, İstanbul Basın-İş ile bağımsız sendikalardan Gıda-İş ve Türk Maden-İş tarafından Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kuruldu.

Daha sonra, başka sendikaların da katılmasıyla hızla gelişen DİSK, koptuğu yapıdan farklı bir sendikal anlayış ve mücadele biçimiyle de nitel farklılığını ortaya koyarak sınıf ve kitle sendikacılığı temelinde mücadele ederek büyümesini sürdürdü.

DİSK'in kuruluşundan sonra artan grevlerde hep DİSK parmağı aranıyordu. DİSK kurulmadan önce -örneğin 1966'da kamu kesiminde 7, özel kesimde çoğu DİSK'i kuracak olan sendikalarca olmak koşuluyla 37 grev olmuştu. DİSK'in kurulduğu 1967 yılında özel kesimde 52 grev, kamu kesiminde de 50 kadar grev uygulanmıştı. 1968'de kamu kesiminde 10 grev görülürken DİSK'in etkin olduğu özel kesimde 43 grev eylemi gerçekleştirilmiştir. (Türkiye'yi Sarsan 2 Uzun Gün / Kemal Sülker)

1965-70'li yıllarda kamu ve özel sektörde 425 grev gerçekleşmiş, bu grevlere 91.387 işçi katılmıştır.

İşçi hareketlerinin % 70.3'ü grevlerden oluşuyordu. Burjuvazinin siyasi iktidarı ve onun organlarıyla direkt çatışan biçimleri; işyeri işgali (45 adet) % 5.9, pasif direnme (82 adet) % 10.76, miting ve yürüyüş (69 adet) % 9.8, ortaklaşa işçi hareketlerinin % 25'ini oluşturmaktadır.

İşçi hareketlerinin % 43'ü ücret ve sosyal hak yetersizliği, beş hareket başka fabrikalardaki işçi eylemlerinin desteklenmesi, 11 hareket kapitalistlerin lokavtına karşı, 41 grev işten atılan işçilerle dayanışma, 32 hareket siyasi iktidarın zorla dayattığı sarı sendikalara karşı DİSK'e geçmek için. 4 hareket demokrasi dışı uygulamalar, İş Kanunu ve diğer kanunlarla ilgili, 4 hareket ve doğrudan siyasi amaçlarla gerçekleştirilmiştir. (Gelenekten Geleceğe 15-16 Haziran / Sırrı Öztürk)

1970'li yıllarla ilgili olay ve gelişmeleri doğru değerlendirmek için, merkez ülkelerde meydana gelen ve öncekilerden farklı bir ekonomik krizin, çevre ülkelerdeki etkilerinin ipuçlarını görmek gerekir:

"Kapitalist sistemin çerçevesinde yer alan (ve Türkiye'nin de dahil olduğu) ülkeler ise, geleneksel büyüme-ihtal ikameci politikalarını izlemekte ısrar ettikçe, dış ödeme bunalımlarına sürüklendiler. Bu bunalımlar, beynelmilel kapitalizmin üst organları olan Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşların yeniden düzenleme ve istikrar programlarını gündeme getirdi. Bu programlar, bu ülkelerin emekçi sınıflarına, çoğu kere baskıcı siyasi rejimler aracılığı ile empoze edilen ağır maliyetler yükleyecek ve dış dünya ve enflasyon sorunları şeklinde tezahür eden bozuklukları gerçek ekonomik krizlere dönüştürecekler." (Krizin Gelişimi ve Türkiye'nin Alternatif Sorunu / Korkut Boratav)

Sendikal örgütlenme, grev ve toplu pazarlık, gelir dağılımındaki dengesizliği, kendi lehine düzeltme ya da azaltmada çalışanların en önemli mücadele aracı olduğundan, bölüşüm ilişkilerinde dengeyi kendi lehine çevirmek isteyen İşverenler gittikçe bilinçlenen, örgütlenen ve siyasallaşan halk kesimlerine karşı önlem almaya başladılar. İşçiler, memurlar, emekliler, yoksul köylüler, küçük esnaf, işsizler ve öğrenciler yaşam koşullarının gittikçe ağırlaştığının, ülkenin içine girdiği ekonomik darboğazların aşılması yükünün kendilerine çektirileceğinin ayırımına varmışlardı.

Çünkü, değişik kesimlerin ulusal gelirden aldıkları payın her geçen gün çalışanlar aleyhine bozulduğunu görüyorlardı. (daha sonraki yıllar sürecin izlenmesi bakımından verilmiştir.)

YIL	TARIM	MAAŞLI, KESİMİ ÜCRETLİ	TİCARET, RANT, KESİMİ SANAYİ	KESİMİ
1965	35,83	27,01	37,17	
1971	31,31	31,37	37,37	
1979	24,80	32,80	42,90	
1980	23,87	26,66	49,47	
1989	15,40	14,80	69,80	

(1965, 1971 ve 1980 yıllarına ilişkin sayılar DİSK Davası ortak Savunmasından, 1979 ve 1989 yıllarına ilişkin sayılar Mustafa Sönmez'in Türkiye'de Gelir Eşitsizliği adlı yapıtından alınmıştır.)

Ne var ki bu durum işverenlerin, hükümetin ve Türk-İş'in hoşuna gitmiyordu. Bu gelişmenin durdurulması gerekiyordu...

YASA DEĞİŞİKLİKLERİ

Türk-İş'in Erzurum'da toplanan 8. Genel Kurulunda 274 ve 275 sayılı yasalardaki değişikliklerle ilgili olarak Türk-İş'in yaptığı çalışmalara Çalışma Raporunda yer veriliyor, konuşan Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk "yeni değişiklik tasarısı ile DİSK'in canına ot tıkanacaktır. DİSK varken genel grev hakkını tanımamız mümkün değildir" diyordu. Yasa değişikliğinin tek amacının ne olduğu, en açık biçimde Milliyet Gazetesi'nde verilmiştir: "Türk-İş'ten başka konfederasyon kalmayacak." (16.05.1970)

Önce Anayasa Nizamını Koruma Yasası'nı TBMM'den geçirmeye çalıştılar, tasarı tutmayınca geri çekildi. Ancak, çalışma ve çabalar durmadı. 274 sayılı Sendikalar Yasası'nda değişiklik yapılmak isteniyordu. Yasa tasarısından anlaşılan; DİSK tasfiye edilmek isteniyordu. Yasa tasarısının dışında Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ve 16 arkadaşının, Yozgat Milletvekili Abdullah Baştürk ve 4 arkadaşının, İstanbul Milletvekili Rıza Kuas'ın yasa önerileri de vardı.

29.07.1970 tarihli ve 1317 sayılı (Resmi Gazetede yayınlanması 12.08.1970 sayı:13577) 274 Sayılı Sendikalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve 31. Maddesine Bir Bend ile Bu Kanuna 3 Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanunla 274 sayılı Sendikalar Yasası'nın 1, 2, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 29 ve 32. maddelerinde değişiklik yapılmıştır. (19 madde)

-Bir İşçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için o İşkolundaki toplam işçi sayısının en az üçte birini üye olarak temsil etmesi,

- İşçi federasyonlarının faaliyette bulunabilmesi için, kendi İşkollarındaki toplam işçi sayısının en az üçte birini üye olarak temsil etmeleri,

- İşçi konfederasyonlarının kurulabilmesi için İşkollarında en az üçte bir üyeye sahip sendika ve federasyonların en az üçte birini ve sendikalı işçi sayısının en az üçte birini üye olarak temsil etmeleri gerekmektedir. (Madde: 9)

- Sendika üyeliğinden ayrılmak için münferiden noter karşısına çıkmak ve imzasının onayı gerekiyordu. (Madde: 6)

- Sendika Genel kurulları iki yıl yerine üç yılda bir yapılacaktı. (Madde: 25)

- Sendika kurucusu olabilmek için, sendikanın kurulacağı İşkolunda en az üç yıldan beri fiilen çalışır olmak gerekiyordu. (Madde: 11)

- Türkiye'de en çok işçiyi temsil eden İşçi Konfederasyonu veya konfederasyona bağlı sendikalar uluslararası mesleki teşekkül kurabilirler. (Madde:11)

Böylece DİSK ve bağlı sendikaların tamamına yakını ile bağımsız sendikaların tümü işlevsizleştiriliyordu.

Bu yasa ve anlayışa göre 1/3 koşulunu sağlayamayan sendikalar varolabilecekler, (!) isteyen işçiler yeni sendikalar kurabileceklerdi. (!) Ancak bir gerçek vardı ki; o da şuydu: Mevcut sendikalar ve yeni kurulacak sendikalar 1/3 koşulunu gerçekleştirinceye kadar FAALİYETTE BULUNAMAYACAKLARDI.

Bu anlayışın sahipleri şunu da savunuyorlardı: Bu yeni düzenlemede, sendika kurma hakkına aykırı bir yön yoktur ve güçlü sendikacılık dönemi başlayacaktır. (!)

Buna karşın işçiler, aydınlar, bilim adamlarının çoğunluğu, kamuoyu ise bu düzenleme ve koşula HAYIR diyorlardı. Çünkü gerçekleştirilmek istenenin TEK VE ZORUNLU SENDİKACILIK olduğunu görüyorlardı; her İşkolunda tek ve zorunlu bir sendika bulunmasının bir faşizan uygulama olduğunu tarihten biliyorlardı. (Türkiye'de Sendika Kurma Özgürlüğü Var mıdır? / Özcan Kesgeç)

Türk-İş'in beklediği değişikliklerle ilgili yasa tasarılarını (sendikacı kökenli milletvekilleri) AP'den Hasan Türkay, Enver Turgut, Şevket Yılmaz, Orhan Sorgu, CHP'den Burhanettin Asutay, Emir Postacı ve Bahir Ersoy savunuyorlar, CHP'den Abdullah Baştürk ve Osman Soğukpınar karşı çıkıyorlar, TİP Milletvekili ve DİSK Genel Başkan Vekili Rıza Kuas yoğun bir çalışma ve çaba içine girerek engellemeye çalışıyorlardı.

Tasarının oylanması sırasında oylamaya 234 milletvekili katılmış, dört red oyuna karşılık 230 oyla kabul edilmiştir. Red oyu veren milletvekilleri ise; MP Ankara Milletvekili Suna Tural, Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar, CHP İzmir Milletvekili Şeref Bakışık ve TİP İstanbul Milletvekili Rıza Kuas'tır.

Çıkarılan yasayla ilgili olarak DİSK, 12 Haziran 1970'te bir bildiri yayınladı:

"Sendikalar kanununu değiştiren yeni tasarı, ekspres sürati ile, Millet Meclisi'nde 3.5 saat görüşülüp kabul edildi."

"AP, CHP, GP oylarının birleştiği yeni tasarı işçilerin serbestçe sendika seçme özgürlüğünü yok etmektedir. Memleketimizde faşist sendikacılığı getirmenin temelleri atılmaktadır. Bundan sonra, Türk-İş'e aidat ödemek zorunda bırakılacaktır."

"Türk-İş'e tanınan sendika diktatörlüğü, çalışma hayatına baskı, terör ve ızdırap getirecektir. Bu kanunun işçinin doğal hakkı olan sendika seçme özgürlüğünü Anayasanın 46. maddesine rağmen ortadan kaldırmaktadır. Meclisten çıkan yeni kanun tasarısı, getirdiği ilkeler açısından, tümü ile Anayasaya aykırıdır. Bunu, Hükümet, partiler ve Türk-İş te bilmektedir. Ancak, ne var ki, Anayasa Mahkemesi kanunu iptal edinceye kadar, iş işten geçmiş olacaktır. Zira, İşçilerin sendikalardan istifa hakkı kullanılamayacak kadar ağır ve güç İşleyecek hükümlere bağlanmıştır."

"Bu suretle amaç olan, devrimci sendikaları ve DİSK'i bertaraf etmeyi kanunla sağlamayı düşünmektedirler; esas plan budur."

"Kanun zoruyla Türkiye'de tek konfederasyon ve her İşkolunda sendika tekeli kanunla kurulmaktadır. Örnek olarak gösterilen memleketlerin hiç birinde, kanun zoruyla sendika sayısı azaltılmamıştır. Eğer talebimiz olan işçiye sendika seçme bakımından referandum hakkı tanınırsa, güçlü sendika ilkesi gerçekleşir. Oysa, hükümet ve işbirlikçisi Türk-İş ve diğer sömürücü güçler, referanduma yanaşmamaktadırlar. Onların demokrasiye olan bağlılıkları da bu kadardır. Bunlar, farkında olmadan bindikleri dalı kesecek kadar gaflet içindedirler."

"DİSK, bu meselenin Anayasa çizgisi içine sokulması mücadelesini verecektir. Bunun için de, kesin eylem biçimlerini tespit etmek üzere, bugün saat 15.00'de, DİSK Genel Yönetim Kurulu olağanüstü; yarın saat 14.00'de ise, DİSK'e bağlı sendika yönetim kurulları; Pazar günü ise, sendika yöneticileri ile İşyeri temsilcileri saat 10.00'da Merter Sitesi'ndeki Lastik-İş binasında toplantıya davet edilmişlerdir."

Bu toplantıda alınan kararlar, DİSK tarafından derhal uygulamaya sokulacaktır. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler (12.6.1970)

ENGELLEME ÇABALARI

Değişikliklerle ilgili olarak Kemal Türkler: "Hükümet yeni tasarı ile grev hakkını kökünden yok etme peşindedir. Ama, hemen belirtelim ki, Anayasada yer alan, uğrunda bunca çile çekilen grev hakkını yok etmeye kimsenin, hiç bir partinin gücü yetmeyecektir. Sömürünün alabildiğince hızla yayıldığı, işçi sınıfının ise daha hızla bilinçlendiği bu ortamda işçi sınıfının kutsal hakkının kılına bile dokunulamaz. Geniş bir işçi topluluğunun var ettiği DİSK'i işçi sınıfının bağrından söküp atmak kimsenin haddi değildir. Bunları amaçlayan herhangi bir tasarı Meclis'in yasalaşmamış tasarılar dosyasında yer alıp duracak, hazırlayanları tarih mahcup edecektir. İşçi sınıfı, tasarımı savunanların ve imzalayanların ihanetini affetmeyecektir." demiştir. Ardı ardına toplantılar yapılıyor, neler yapılacağı tartışılıyor, yasa tasarısının yasalaşmaması için neler yapılabileceği gündeme getiriliyordu.

Sonunda Kemal Türkler, Kemal Nebioğlu, Rıza Kuas, Kemal Sülker, Celal Beyaz ve Ehliman Tuncer'den oluşacak bir Uyarı Heyeti ile Kemal Nebioğlu başkanlığında Hilmi Güner, Salih Çetin, Celal Beyaz, Avni Erakalın, Mustafa Baştan ve Şinasi Kaya'dan oluşacak Eylem Komitesi kurulması kararlaştırıldı. Başbakan Süleyman Demirel'e de 9 Haziran 1970 günü bir mektup gönderildi. Mektup şöyle bitmekteydi; "Onun için Hükümetinizin bitaraf bir görüş açısından hareketle, bu tasarıları Büyük Millet Meclisi'nden geri almasını ve bilahare DİSK'in de, diğer kuruluşlarla aynı seviyede ve ölçüde görüşü alındıktan sonra yeniden hazırlanarak Büyük Millet Meclisi'ne verilmesini talep ediyoruz. Aksi takdirde Anayasadaki direnme haklarımızı kullanacağımızı şimdiden belirtiriz. Keyfiyet arz olunur. Saygılarımızla Genel Başkan Kemal Türkler" (Türkiye'yi Sarsan 2 Uzun Gün / Kemal Sülker)

Ankara'ya giden Uyarı Heyeti yalnızca Milli Birlik Grubu'ndan Ahmet Yıldız, Sami Küçük, Vehbi Ersü, Suphi Karaman ve Suphi Gürsoytrak, CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit'le görüşme olanağı bularak İstanbul'a geri döndü.

13 Haziran 1970 cumartesi günü DİSK'ten bir heyet Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından kabul edildiler ve hoş olmayan bir görüşme gerçekleşmiş oldu.

Bir yandan bu görüşmeler sürerken, diğer yandan İstanbul'da Lastik-İş'in Merter'deki binasında sendika temsilcileri toplantı yaparak yasa değişikliğinin neler getireceğini, hangi amaçla değişiklik yapıldığını, ne gibi girişimlerde bulunduğu anlatılıyor, değerlendiriliyor, işyeri temsilcileri söz alarak çeşitli eylem biçimleri öneriyorlar ve DİSK Yönetimi 17 Haziranda miting yapmak için İstanbul Valiliği'ne başvuru kararı alıyor. Ancak, İstanbul Valiliği mitinge izin vermiyordu.

YASA DEĞİŞİKLİĞİNİN TBMM'nde GÖRÜŞÜLMESİ

274 sayılı Sendikalar Yasası'nda değişiklik yapan yasa tasarısının TBMM'de görüşülmesiyle ilgili olarak siyasal parti grupları adına konuşan milletvekillerinin düşüncelerini bilmekte de yarar vardır: (11.06.1970 günlü birleşime ait tutanak-Millet Meclisi Tutanak Dergisi)

CHP grubu adına konuşan Burhanettin Asutay:

"Kuvvetli bir sendikacılığın toplumsal hayatımızda bir denge unsuru olacağına Yüce Meclisiniz inanıyorsa, sendikacılığımızın güçlü hale gelmesini temin edecektir."

TİP milletvekili Rıza Kuas:

"Sayın Milletvekilleri,

İşçilerin temel haklarını yok etmeyi amaç bilen girişimler; gençliğe yönelmiş saldırılar, devrimci öğretmenlere ve tüm devrimci güçlere karşı uygulanan baskılar, uzun süredir planlanan Anayasayı rafa kaldırma çabalarının son örnekleridir. Sendikalar Kanunu Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunlarını değiştirmek ile, daha geriye götürmek için Hükümetin bazı sömürücü ve işbirlikçi çetelerle yaptığı pazarlık sonunda gerçekleştirilirse, Anayasanın özgür sendikacılık ilkesi ve bu ilkeyi perçinleyen yeni bunalımlara itilmiş olacaktır. Çünkü, DİSK ve bütün devrimci sendikaları görevlerini yapamaz hale getirmek için atılacak her adım, açıkça ortadan kaldıramadıkları Anayasaya dolaylı olarak yapılmış birer tecavüz hareketinden başka anlam taşımayacaktır..."

Getirilen tasarıların nedenini açıklayan Çalışma Bakanı, kendisi gibi düşünmeyen, kanaatleri kendisinininkine uymayan DİSK'i kapatmak istediklerini Erzurum'da TÜRK-İŞ kongresinde söylemiştir. Açıkça söylemiştir orada; zabıtalarda var. Kongre zabıtalarda var.

AP Grubu adına konuşan İstanbul Milletvekili Hasan Türkay:

"Yüce Meclisinizin çalışanlar açısından ortaya koyduğu hizmetlerin bir yenisi ile karşı karşıya bulunuyoruz. Sosyal hayatımızın temeli saydığımız demokratik düzenin vazgeçilmez unsuru olan hür sendikacılık hareketi huzurlarınıza getirilen tasarının kabul edilmesiyle büyük bir hamle yapmış olacaktır."

Güven Partisi Grubu adına konuşan Vefa Tanır:

"Büyük çoğunluğu demokratik rejime bağlı, sınıf kavgasını hedef tutmayan, kanunlara saygı, kanunlara saygı çerçevesi içinde haklarını arayan milliyetçi kuruluşlar etrafında toplanmasını başarmış Türk İşçisine faydası dokunacak her türlü kanun tasarısı ve teklifini hangi gruptan gelirse gelsin, Güven Partisi olumlu karşılayacaktır."

"Türk-İş, demokratik rejime bağlı, Türk-İş milliyetçi bir topluluktur. Türk-İş milletlerarası fesat merkezlerinin emrinde değildir, Türk İşçisinin hizmetindedir."

"Yayınladıkları raporlarda Sovyet Rusya'yı peyklerini Türkiye'ye örnek diye gösteren Marksçı, Leninci kuruluşlar bu tasarıya elbette itiraz edecekler. Komünistlerin itirazları, komünist düşüncelerin itirazları, tasarının isabetsiz değil isabetli olduğunun delili olacaktır" demişlerdir.

274 sayılı Sendikalar Yasası'nda yapılan değişiklikler; yapılmak istenen antidemokratik uygulamalarla, güdümlü sendikacılık ve sendika tekelleri kurmak, bazı sendika ve konfederasyonları işlevsiz kılarak sonunda yok etmek amaçlanmıştır.

OLAYLAR BAŞLIYOR

15 Haziran 1970'de işyerlerinde işçiler işbaşı yapıyorlar, fakat üretime geçmiyorlardı. İşçiler, işyeri temsilcileriyle görüşerek DİSK'i kapatmayı amaçlayan yasa değişikliğini protesto etmeye karar veriyorlardı. İş bırakmayan işçilere de çağrı yapıyorlardı. 15 Haziran 1970 sabahı bütün fabrikalarda çalışmalar duruyordu. İşçiler ellerinde bayraklar, üstlerinde işçi kıyafetleri yolları doldurdular. Yürüyüşler dört ana kol üzerinden geliyordu genel olarak. Birinci kol: Anadolu yakasında, Ankara asfaltı üzerinde. İkinci kol: Eyüp-Alibeyköy-Silahtar-Cendere üzerinde. Üçüncü kol: Topkapı-Çekmece-Zeytinburnu güzergahı. Dördüncü kol: Levent - Boğaz güzergahı...(Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi (4.cilt) / Sosyal-İş yayınları)

Yürüyüşün altında yine bazı örgütler aranmaktaydı.

"Dev.Genç'in tahriki var diyorlar beyefendi, ama Dev.Genç'ten kimseyi görmedik. Sıradan işçiler, hiçbir öncülerini, komut verenleri yok, yürüyorlar sadece..."(Türkiye'yi Sarsan 2 Uzun Gün / Kemal Sülker)

Bütün yollar tutuldu. Trafik durdu. 200 kadar büyük fabrikadan 150 bin kadar iş bırakmış işçi yürüyordu. Ankara-İstanbul trafiği kesilmişti. Haberleşme aksamıştı. Gebze'den başlayan Kartal mıntıkasının işçilerini de alarak dev bir yürüyüş kolu oluşmuştu. Aynı anda İzmir'te de bütün fabrikalarda direniş başlamıştı. Ankara'da direniş hızla yayılıyordu... İzmir'de DİSK'e bağlı sendikaların işyerlerinde oturma grevleri yapılıyordu. Çıkartılmak istenen işçi aleyhine kanunlar büyük gösterilerle protesto ediliyordu. İŞÇİYİZ HAKLIYIZ - İŞÇİYİZ GÜÇLÜYÜZ - ANTİDEMOKRATİK SENDİKALAR İSTEMİYORUZ - AP İKTİDARI BİZİM İKTİDARIMIZ DEĞİLDİR - KAHROLSUN SERMAYENİN DİKTASI gibi sloganları kullanan işçiler ilk günkü direnişlerini bitirdiler.

İkinci gün de aynı güzergahlarda yürüyüş devam etti. Uzunluğu 2-3 kilometreyi bulan yürüyüş kolları şehrin merkezinde birleşmek istediler.

Bazan çatışmalar çıktı. Bazan çatışma çıkmadan emniyet kuvvetlerinin kurduğu barikatlar aşıldı. Ama bütün kolların şehrin merkezinde birleşmesini engellemek için başka yöntemler denediler. Ama çeşitli yürüyüş kollarının hedeflerine varmalarını ve yürüyüşlerini engellemek için zor da kullandılar. Kartal Kadıköy yürüyüş kolunda, Levent yürüyüş kolunda hadiseler çıktı. Polisin ve emniyet kuvvetlerinin her türlü direnişine rağmen işçiler barikatları ve engelleri kaldırarak ilerlediler. Çıkan çatışmalarda 3 işçi öldü. Polislerden ağır yaralananlar oldu. Kartal-Kadıköy yürüyüş kolu bir AP binasını ve Demirel'in kardeşlerine ait bir fabrikayı tahrip ettiler. Bir çok işçi ve polis yaralandı... (Resimli Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi (4.cilt) / Sosyal-İş yayınları)

İkinci gün AP iktidarı alelacele toplanarak Adapazarı, İstanbul, İzmir, Zonguldak illerinde sıkıyönetim ilan etti. Asker ile işçi karşı karşıya getirilmek istenmişti.

Çatışmalar sırasında yaşamlarını yitiren İşçiler Mehmet Gıdak, Yaşar Yıldırım ve Mustafa Baylan'dı. (Üç işçinin dışında Yusuf Kahraman (Toplum polisi) ve Abdurrahman Bozkurt ta (Kadıköy, Fenerbahçe İşkembecisi) ölmüşlerdir.)

İkinci gün saat 17.00'de Kadıköy'de sessizlik vardı ve iki günlük direniş/ eylem sona ermişti.

İkinci gün eylemler sürerken DİSK Yürütme Kurulu 1. Ordu Komutanlığı'na çağrıldı. Orgeneral Kemal Atalay saat 14.00'te görüşmek istiyordu. DİSK'in üç Kemal'i DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, Genel Başkan Vekili Kemal Nebioğlu ve Genel Sekreter Kemal Sülker görüşmeye gittiler. DİSK yöneticileri daha sonra da İçişleri Bakanı Haldun Mentешеoğlu ile İstanbul Valiliğinde görüşme yaptılar. Her iki görüşme de tartışmalı geçti.

Görüşmeler sırasında çatışmalar sırasında işçilerden yaşamlarını yitirenlerin olduğunun öğrenilmesi üzerine Kemal Türkler İstanbul Radyosu aracılığı ile işçilere seslendi: "İşçi kardeşlerim! İşçi sınıfının bilinçli temsilcileri! Sizlere sesleniyorum. Beni iyi dinleyiniz. Anayasal haklarınız için direndiniz. Direniyorsunuz. Anayasamız, her türlü toplantı ve yürüyüşlerin silahsız

ve saldırsız olacağını emreder. Bizler Anayasaya sımsıkı bağlı işçiler olduğumuzdan, hiçbir hareketimiz Anayasaya aykırı olamaz. Ne var ki, bizim aramıza çeşitli maksatlar güden kişiler çeşitli kılıklara bürünerek girebilirler. Hatta, kötüsü, gözbebeğimiz şerefli Türk ordusunun bir mensubuna kötü maksatla taş atabilir, tahrikleri yapabilir. DİSK Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum" (Türkiye'yi Sarsan 3 Uzun Gün / Kemal Sülker)

SIKIYÖNETİM İLANI

Bakanlar Kurulu öğleden sonra toplantı yaparak 16 Haziran 1970 tarih ve 7/810 sayılı kararı ile sıkıyönetim ilan etti. Sıkıyönetim Komutanlığı'na da 1. Ordu Komutanı Orgeneral Kemal Atalay atandı. Sıkıyönetim ilanı kararının onayı için TBMM olağanüstü toplantıya çağrıldı. Aynı gün Sıkıyönetim Komutanlığınca ilk tebliğ, 17 Haziran 1970 tarihinde de yedi tebliğ yayınlandı.

Sıkıyönetim üzerine İstanbul ve İzmit'te grev ve gösterilerin durdurulmasına karşın, işçiler protesto eylemlerini İzmir, Ankara, Adana ve Gaziantep gibi illerde sürdürdüler. Bu illerdeki gösteriler, 1317 sayılı yasa 29 Haziranda Senatoca kabul edilince ve yasa Resmi Gazetede 12 Ağustosta yayımlanınca daha geniş boyutlara ulaştı. Bu arada Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ile Hukuk Fakültesi öğretim üyeleri, yasanın Anayasaya aykırı olduğunu bir bildiriyle kamuoyuna duyurdular. (Türkiye'de İşçi Hareketi 1908-1984 / M. Şehmus Güzel)

Diğer yandan Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kurulması için çalışmalar başlatılıyordu. Mahkeme kurulduktan sonra çok sayıda işçiye Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmaktan ceza verildi. DİSK yöneticileri ve birlikte yargılananların yargılanması üç ay sürdü. Üç ay sonra sıkıyönetimin sona ermesiyle dava dosyası İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi.

Mahkeme tutuklu olarak yargılanan tüm sanıkların tahliyesine karar verdi. 1971'de yeniden sıkıyönetim ilan edilince, dosya yeniden sıkıyönetim mahkemesince istendi. Görev konusunda uyuşmazlık çıktığında dosya Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderildi. Bu sırada 1803 sayılı yasayla Genel Af çıktığından dava da düştü.

Sıkıyönetim tarafından İstanbul'dan 130, İzmit'ten 50 kişi gözaltına alındı. Tutuklu olarak yargılananlar İstanbul'dan 44, İzmit'ten 23 kişiydiler. Ayrıca 5090 işçi işinden atıldı, birçoğu kara listeye alındı.

12 Eylül'den sonra toplam 1477 sendikacı için ağır hapis cezası, 52 sendikacı için idam cezası istenen DİSK DAVASI başlatılmış ve iddianamede 15-16 HAZİRAN 1970 OLAYLARI yeniden suçlama konusu yapılmıştır.. (DİSK Davası İddianamesi-sayfa:640-653)

İddianamede "15-16 Haziran 1970 tarihinde Kocaeli ve İstanbul'da yaratılan ve sıkıyönetim ilanına sebep olan, üç kişinin ölümü, yüzlerce kişinin yaralanması, birçok işyerinin ve resmi binaların tahribiyle neticelenen ve yandaşlarınca Türkiye'yi sarsan iki sıcak gün şeklinde vasıflandırılan büyük çaptaki şiddet olaylarının DİSK'in mevcut düzeni yıkmak ve Proleter Devrimi gerçekleştirmek için işçi sınıfını eğitip, biçimlendirmek, kendi tabirleriyle işçi sınıfının mücadele azmini bileyerek, dayanışma ve bütünlüğünü dinamik bir halde ayakta tutabilmek için giriştikleri kitlesel eylemler cümlesinden olduğu ve bu olayların da DİSK'çe düzenlendiği yıllar sonra yine kendilerince açıklanarak, DİSK 7. Genel Kurul Çalışma Raporunda bu hususta şöyle denilmektedir." denilmiştir

7.10.1996 tarihli DİSK Davası ortak savunmasında ise "..bu davada, DİSK ve bağlı sendikalarının, illegal örgüt olarak, İHTİLALİ amaçladıkları ileri sürülmüş ve bunun temel kanıtı olarak da 15-16 Haziran 1970 olayları İHTİLAL provası olarak gösterilmiştir... İddia makamı, 15-16 Haziran olaylarını DİSK'in İLK İHTİLAL provası olarak gösterebilmek için çaba gösterirken, bu olayın nedenleri üzerinde hiç durmamış, DİRENENLERİN bu ülkenin insanları oldukları ve bu ülkede yürürlükte bulunan ANAYASA ile tanınmış hakları kullanma hakkına sahip olup, olmadıkları hiç dikkate alınmamıştır... Dünyanın hiçbir yerinde, bir illegal örgütün, yapacağı bir İHTİLAL provasını, noterden tasdikli karar defterine geçirerek, tüm resmi kurum ve kuruluşlara, basına ve kamuoyuna duyurarak yaptığı görülmemiştir..."

"Nitekim, DİSK dışında bulunan 131 bağımsız sendika da iktidarın sendikal özgürlükleri kısıtlama girişimlerine karşı çıkmış ve bunu tüm kamuoyu ve üyelerine duyurmuşlardır. O tarihlerde DİSK'in üyesi sendika sayısı ise 14'dür... Aynı şekilde, Türk-İş üyesi pek çok sendika ve üyesi işçiler de bu kısıtlamaların ileride kendilerine de getireceği sakıncaları gördüklerinden, bu değişikliklere karşı çıkmışlar ve KENDİLİĞİNDEN bu girişimleri PROTESTO eylemlerine katılmışlardır..." denilmiştir. (DİSK DAVASI ORTAK SAVUNMASI-Sayfa:342-346)

SONRASI

1317 Sayılı yasa TBMM'ce kabul edilmesine, Resmi Gazetede yayınlanmasına karşın, uygulama olanağı bulunamadı. Önce TİP, daha sonra CHP yasanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdular.

Anayasa mahkemesi, 274 Sayılı Sendikalar Yasası'nda değişiklik yapan, işçi sınıfının siyasal düşünce, sendika ve konfederasyon farklılığını bir yana bırakarak demokratik direnme hakkını kullandığı 15-16 Haziran'a neden olan 1317 sayılı yasa iptal etti. Böylece 15-16 Haziran'ın boşa gitmediği, işçilerin ve DİSK yöneticilerinin boş yere karşı çıkmadıkları da kanıtlanmış oldu.

Bu eylemle Türkiye işçi sınıfı, sendikal haklarına içtenlikle bağlılığını da kesin bir biçimde sergilemiştir. Böylece, toplumsal olayların akışını geri çevirmeye yönelik bir yasa, işçilerden gelen yoğun bir tepkiyle bertaraf edilmiştir. (Türkiye'de İşçi Hareketi 1908-1984 / M. Şehmus Güzel)

Anayasa Mahkemesi, 8-9 Şubat 1972 gün ve E. 1970/48, K. 1972/3 sayılı kararında (Resmi Gazetede yayınlanması: 19 Ekim 1972) "Toplum yararına olan özgür girişimlerde, bu arada sendika alanındaki kuruluşlarda, daha iyisini bulmak, kişi haklarını savunmada ve gerçekleştirmede en uygun çalışma örgütlerini kurma, yarışma duygusunun oluşmasına bağlıdır. Yarışma duygusunun gelişmesi ve amaca ulaşabilmesi için, girişimlerin tekel biçiminde değil, çokluk halinde oluşması en önde gelen koşuldur. Bu bakımdan işçi haklarının korunması için kurulan sendikalar, daha baştan yarışma duygusunu baltalayıcı ve engelleyici bir hukuk düzeni içinde olmamalıdır. dendiikten sonra şöyle devam ediyordu. 9. maddenin 2 sayılı bendinin (a) fıkrası kuralı ilk bakışta sendikanın kurulmasına ilişkin bir kural olmayıp, işçi sendikasının Türkiye çapında görev yapabilmesi için konulmuş bir kuraldır. Bu kurala göre, belli İşkolunda çalışan sigortalı işçilerin en az 1/3'ünü üye olarak kendisinde toplamış bulunmayan bir İşkolu işçi sendikasının Türkiye çapında çalışmalar yapabilmesi yasaklanmıştır. Demek ki, yazılışı bakımından yorum yapılacak olursa, kurulan sendikaların kuruluşunu değil, yalnızca çalışma alanlarını sınırlandırmakta olduğu görülmektedir. Ancak, her kuruluşun ereği, o kuruluşun gelişmesi ve çalışması olduğundan, işçi sendikasının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma, ister istemez onun kuruluşunu da etkilemektedir. Gerçekten çalışma alanı kuruluşundan önce sınırlandırılmış bir İşkolu işçi sendikası, daha kurulurken gelişmez durumda ortaya çıkmış bir sendika niteliğindedir ve çalışması belli alanla sınırlı bulunan bir İşkolu sendikasının genişlemesi olanağı yoktur. Çünkü onun çalışmaları belli alan içinde sıkışık kalacaktır ve daha başka alanlarda sendika çalışmaları yaparak yeni yeni üyeler kazanması ve... etkili bulunan bir sendika durumuna gelmesi düşünülemez. Demek ki İşkolu işçi sendikalarının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma, sonuçta onların kuruluşunu iyice etkilemekte ve onları ölü doğmuş duruma sokmaktadır." denilmektedir.

Gerçekten de sözü edilen ÇALIŞMA ALANI, FAALİYET ibarelerinin yerine TOPLU - İŞ SÖZLEŞMESİ YAPMA ibaresi konularak okunacak olursa durum daha da açıklık kazanacaktır.

Başka deyimle, bir sendika kurulduğu anda o İşkolundaki sigortalı işçilerin 1/3'ünü üye yazamayacağından, ancak kurulduktan sonraki çalışmaları ile kendisini beğendirip üye sayısını artılabileceğinden, Türkiye çapında çalışma olanağı sağlanmayan sendika, yasanın aradığı 1/3 sigortalı işçi sayısı üye yazma koşulunu gerçekleştiremeyecektir ve böylece tartışma konusu koşul yüzünden, Türkiye çapında çalışan sendikaların kurulması önlenmiş olacaktır. diyen iptal gerekçesi, generallerin çıkardığı 2822 sayılı yasa, Anayasa Mahkemesi'ne götürülme olanağı olsaydı, kuşkusuz şöyle çıkacaktı:" bir sendika kurulduğu anda o İşkolundaki sigortalı işçilerin % 10'unu üye yazamayacağından... toplu-iş sözleşmesi yapma olanağı sağlanmayan sendika, yasanın aradığı % 10 sigortalı işçi sayısını üye yazma koşulunu gerçekleştiremeyecektir ve böylece tartışma konusu koşul yüzünden çalışan sendikaların kurulması önlenmiş olacaktır." (Türkiye'de Sendika Kurma Özgürlüğü Var mıdır? / Özcan Kesgeç)

Ve aradan 29 yıl geçti...

Bu kez de 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası'nın 12. maddesine, İşkolunda 1/3 barajı/önkoşulu yerine, %10 barajı/önkoşulu getirildi.

Bir gerçek olarak duruyor karşımızda.

Hem de 15-16 Haziran'a, aradan geçen 29 yıla karşın...

Bugün çalışanlar, demokratlar, aydınlar, yurtseverler şu soruları kendilerine acımasızca sorabiliyorlar mı ?

Bu gün geline noktada bırakınız siyasal örgütlenmeyi, toplumsal muhalefet örgütlenmesini, sendikal örgütlenmenin neresindeyiz ?

Bazı şeyler boşuna mı harcandı ?

29 yıl boşuna mı yaşandı ?